

Charakterystyka bohaterów *Hamleta* i motywy ich postępowania

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, Warszawa 1986, s. 174.
 - Źródło: Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” Wiliama Szekspira, Warszawa 1969, s. 54.

- Źródło: Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” *Wiliama Szekspira*, Warszawa 1969, s. 30.
- Źródło: Włodzimierz Lewik, *Wstęp*, [w:] *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1965, s. 15.
- Źródło: Wiliam Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1986, s. 83–87.
- Źródło: Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” *Williamia Szekspira (fragment)*, Warszawa 1969, s. 54.
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1961, s. 128.
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, warszawa 1986, s. 121.
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1986, s. 112.
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1986, s. 110.
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1961, s. 96–97.
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1986, s. 88.
- Źródło: William Szekspir, [w:] tegoż, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1986, s. 75.
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1986, s. 59–62.
- Źródło: Jan Kott, *Hamlet połowy wieku*, [w:] tegoż, *Szekspir współczesny*, Kraków 1990, s. 84.
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński (fragment)*, tłum. Józef Paszkowski, Warszawa 1986, s. 115–116.
- Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. Józef Paszkowski, Warszawa 1986, s. 143–148.

Charakterystyka bohaterów *Hamleta* i motywy ich postępowania

Benjamin West, *Ofelia i Laertes*

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

O znaczeniu *Hamleta* Williama Szekspira jako jednego z najważniejszych dramatów w historii literatury i teatru decyduje między innymi fakt, że każdy z bohaterów zapada głęboko w pamięć odbiorcy:

” Stanisław Helsztyński

„*Hamlet*” Williama Szekspira (fragment)

Wszystkie charakterystyki, od króla i królowej do grabarzy na cmentarzu czy gońca od piratów, należą do portretowych arcydzieł.

Źródło: Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” Williama Szekspira (fragment), Warszawa 1969, s. 54.

Twoje cele

- Na podstawie analizy fragmentu dramatu *Hamlet* Williama Szekspira dokonasz charakterystyki postaci Laertesza i Klaudiusza.

- Wykażesz, że rozmowa między królem Klaudiuszem a Laertesem służy m.in. charakterystyce obu bohaterów *Hamleta*.
- Wyjaśnisz, jakich sposobów użył William Szekspir do scharakteryzowania bohaterów dramatu.

Przeczytaj

William Szekspir sięgał po tematy dla swoich tragedii i komedii do dzieł historycznych albo utworów napisanych przez innych dramaturgów. Akcja jego sztuk była, do pewnego stopnia, powtórzeniem tego, co czytelnicy lub widzowie mogli już znać. Nie oznacza to kopiowania przez Stradfordczyka tekstów historyków czy pisarzy podejmujących przed nim dany motyw – autor *Makbeta* czy *Romea i Julii* zawsze wprowadzał wiele zmian.

Dotyczy to m.in. *Hamleta*. Dzieje tego duńskiego księcia znane były Szekspirowi przede wszystkim z (niezachowanej do dziś) tragedii Thomasa Kyda, nazywanej *Pra-Hamletem*.

” Stanisław Helsztyński

„Hamlet” Wiliama Szekspira

Poeta, zmuszony okolicznościami do pozostawienia fabuły *Hamleta* w tym kształcie, w jakim ją odziedziczył po poprzednikach, postąpił wysoce samodzielnie, oryginalnie i podniósł ją na nieoczekiwane wyżyny. Zmienił radykalnie ujęcie wątku. Przebieg wydarzeń przesunął z wieku X czy XI do wieku XVI, odrzucił pierwotny element historyczny na rzecz rozważań ogólnych.

Źródło: Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” Wiliama Szekspira, Warszawa 1969, s. 30.

Zmiany odnosiły się m.in. do ukształtowania bohaterów tego dzieła.

Wielowymiarowość postaci *Hamleta*

Jednym z walorów *Hamleta* jest wielowymiarowość jego bohaterów. Nawet bohaterom epizodycznym nadał znamiona indywidualne. Postacie prezentowane są w opozycjach: bohater pozytywny – czarny charakter (*Hamlet* – *Król Klaudiusz*). Pozwalają one uwypuklić niezdecydowanie *Hamleta* oraz pewność siebie *Fortynbrasa*, dwulicowość *Rozenkranca* i *Gildensterna* oraz szlachetność *Horacego*. Inne opozycje występujące

w dramatach to: dobry król — zły król; postać szlachetna — postać nikczemna; osoba rozważna — osoba porywcza; postać męska — postać żeńska.

Eugène Delacroix, *Hamlet i Horacja na cmentarzu*, 1839

Horacja można określić przede wszystkim jako wiernego przyjaciela, a Rozenkranc i Gildenstern uosabiają fałszywych przyjaciół, gotowych zdradzić za przywileje uzyskane od króla.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

” Włodzimierz Lewik

Wstęp

Charakter Hamleta to chyba najbardziej skomplikowany i zagadkowy twór w bogatej galerii postaci Szekspirowskich. Nic dziwnego, że od XVIII wieku legion krytyków, szekspirologów czy teatrologów [...] przeanalizował i przetrząsnął wszystkie, zdawałoby się, zakątki Szekspirowskiego arcydzieła, stawiając taką czy inną diagnozę i podporządkowując jej pozostałe elementy tragedii.

Źródło: Włodzimierz Lewik, *Wstęp*, [w:] *Hamlet. Królewicz duński*, tłum. J. Paszkowski, Warszawa 1965, s. 15.

Badacze wciąż zastanawiają się, co kierowało postępowaniem duńskiego królewicza: chęć odzyskania należnego mu tronu, pragnienie zemsty na mordercy swego ojca, rozczarowanie matką, która związała się z bratem swego byłego męża. Nie ma też

jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jakim człowiekiem był Hamlet: niedojrzałym emocjonalnie marzycielem, nieumiejącym podjąć decyzji intelektualistą czy też sprytnym realizatorem planu.

Konstrukcja postaci w *Hamlecie*

Szekspir konstruując poszczególne postaci swojego dramatu korzystał z dwóch głównych metod charakteryzowania bohaterów literackich:

Prozografia to charakterystyka zewnętrzna, dotycząca wyglądu postaci, natomiast **etopeja** koncentruje się na przedstawieniu cech wewnętrznych (psychologicznych, moralnych, duchowych), jest synonimem charakterystyki wewnętrznej.

W *Hamlecie* rzadko występują opisy wyglądu zewnętrznego (zawarte w [didaskaliach](#) lub wypowiedziach bohaterów). Jednym z nielicznych przykładów takiej charakterystyki jest wypowiedź Gertrudy mówiącej o jej synu walczącym z Laertesem:

” William Szekspir

Hamlet. Królewicz duński

Akt V, sc. 2

On tłustej kompleksji

I tchu krótkiego.

Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, Warszawa 1986, s. 174.

która pozwala ustalić, że Hamlet najprawdopodobniej miał nadwagę. Znacznie obszerniejszy przykład bezpośredniej charakterystyki dotyczącej wyglądu zewnętrznego zawiera fragment rozmowy między Hamletem a Gertrudą, w którym młody królewicz analizuje obraz przedstawiający jego nieżyjącego ojca:

” William Szekspir

Hamlet. Królewicz duński (fragment)

Akt III, sc. 4

Patrz, ile wdzięku mieści to oblicze:
Czoło Jowisza, [Hyperiona](#) włosy;
Wzrok Marsa groźny i rozkazujący;
Postawa godna [Merkurego](#), kiedy
Na niebotyczny szczyt góry zstępuje.
Wszystko tu tak jest pełne, tak skończone,
Jakby dla dania pierwowzoru męża
Każdy bóg swoją pieczęć był przyłożył
Na tym człowieku: to był twój małżonek.
Patrz teraz owdzie, to twój mąż dzisiejszy;
Jak zaśniedziały kłosa, zarażający
Zdrowego brata. [...]

Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Król Lewicz duński (fragment)*, tłum. Józef Paszkowski, Warszawa 1986, s. 115–116.

Hamlet to dzieło mające przede wszystkim wymiar psychologiczny, stąd przewaga w tym dramacie etopei. Cel, jakim było scharakteryzowanie wnętrza postaci, twórca osiągał na kilka sposobów:

- bezpośrednio nazywanie własnej cechy przez danego bohatera,
- bezpośrednio nazywanie cechy postaci przez inne osoby dramatu,
- kształtowanie wypowiedzi bohatera w taki sposób, by można było wywnioskować pośrednio, jakimi cechami się charakteryzuje,
- przedstawianie zachowania postaci, pozwalające wnioskować, jaką jest osobą.

Zastosowanie tych metod sprawia, że widz lub czytelnik otrzymuje wielowymiarowy obraz uczestnika wydarzeń przedstawionych w *Hamlecie*.

Konstrukcja bohatera w dramacie

W różnych epokach, zgodnie z obowiązującymi konwencjami estetycznymi, ukształtowały się charakterystyczne modele postaci dramatycznych:

Typ – postać wyposażona w rysy ponadindywidualne, złożona z cech wzorca osobowego zalecanego do naśladowania, charakterystycznych dla przedstawicieli jakiejś grupy społecznej.

Charakter – postać wyraziście zindywidualizowana, którą autor wyposaża w dobitne cechy osobowości, są one zhierarchizowane i podporządkowane jakiejś dominancie, która rządzi pozostałymi cechami charakteru i wyznacza status postaci.

Charakter może być **statyczny**, wówczas wyróżnia się zespołem cech niezmiennych w przebiegu akcji oraz **dynamiczny**, podlegający zmianom, przełomom pod wpływem zdarzeń.

Indywidualium – postać o dobitnie zarysowanej i niepowtarzalnej indywidualności, którą kształtują cechy psychiczne, środowisko lub opowiadana historia.

W dramacie klasycznym występują postaci wyraziste, bohaterowie działający, monumentalni, tacy, jak na przykład Antygona. W dramacie szekspirowskim pojawia się indywidualium, bohater dynamiczny, który przeżywa metamorfozę w toku akcji. W *Hamlecie* tytułowy bohater, którym targają rozterki, analizuje sytuacje, wyciąga wnioski i podejmuje decyzje.

Dialog i monolog w dramacie

Wydarzenia w dramacie dzieją się w obecności kogoś z zewnątrz, tym kimś jest widz w teatrze lub czytelnik. Nieobecność w tekście narratora sprawia, że w dialogach muszą znaleźć się informacje konieczne do zrozumienia utworu i motywacji bohaterów. Dialog jest wypowiedzią wielopodmiotową, dzięki której można zaobserwować więź między rozmówcami oraz związek postaci z sytuacją.

W *Hamlecie* dialogi służą charakterystyce postaci, ukazaniu emocji, konfliktów moralnych, gry namiętności, nadają akcji dynamizmu.

W dramacie wyróżnia się **dialog dyskusyjny**, który pełni funkcję dramatyczną, rozmówcy są nastawieni wobec siebie antagonistycznie. Z kolei **dialog sytuacyjny** związany jest z warunkami, w jakich znajdują się postaci dramatu, wpływają one na

język jej bohaterów. **Dialog konwersacyjny** to dialog statyczny, czynnikiem wiążącym wypowiedź jest temat. Może służyć charakterystyce postaci lub grupy społecznej. Tożsamość postaci ujawnia się przez język, jakim komunikuje się z innymi bohaterami dramatu. Szekspir tak kształtuje wypowiedzi i dialogi bohaterów, że można wywnioskować, jakimi cechami się charakteryzują. Zdarza się, że postacie opisują i nazywają swoje cechy.

Oprócz dialogów, w dramacie występują struktury językowe skierowane wyłącznie do odbiorcy, to monolog i apart.

Monolog jest głośną wypowiedzią postaci, która nie posuwa akcji do przodu, ale pozwala widzowi poznać psychikę bohatera. Monolog w *Hamlecie* pełni ważną funkcję, widz poznaje uczucia i emocje bohaterów.

Apart jest wypowiedzią postaci skierowaną do publiczności, to taka wypowiedź „na stronie”, dzięki której można poznać, prawdziwe intencje bohatera.

Bohaterowie Szekspirowscy, to postacie zindywidualizowane, dynamiczne, o skomplikowanej psychice, kierujące się złożonymi motywami, trudnymi do jednoznacznej oceny. Dzięki zręcznej i psychologicznej charakterystyce zapadają w pamięć. Badacze literatury uznają je za największe dramatyczne postacie, jakie kiedykolwiek stworzono.

Słownik

didaskalia

(gr. *didaskalia* – nauka, instrukcja) tekst poboczny, wskazówki autora dla wystawiających dramat

etopeja

(gr. *etopoeia* – opisywanie sposobu postępowania) charakterystyka wewnętrzna

prozopografia

(gr. *prósopon* – opis wyglądu) charakterystyka zewnętrzna

Audiobook

Polecenie 1

W tekście liczącym co najmniej 80 słów wykaż, że słowa wypowiedane przez Hamleta pod adresem matki (akt I, sc. 2 oraz akt III, sc. 4) pośrednio charakteryzują też jego samego.

Polecenie 2

Dopasuj osoby dramatu przedstawione w multimedium (rodzice Hamleta, Ofelia, Horacy) do jednej z trzech kategorii:

- a) Postaci jednoznacznie pozytywne
- b) Postaci jednoznacznie negatywne
- c) Postaci mające cechy pozytywne i negatywne.

Źródła: [1] Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” Wiliama Szekspira, Warszawa 1969, s. 54.

[2] Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” Wiliama Szekspira, Warszawa 1969, s. 54.

[3] William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, przeł. Józef Paszkowski, Warszawa 1986, s. 35–36 (akt I, sc. 2).

[4] William Szekspir, *Hamlet. Królewicz duński*, przeł. Józef Paszkowski, Warszawa 1986, s. 116 (akt III, sc. 4).

[5] Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” Wiliama Szekspira, Warszawa 1969, s. 57–58.

[6] Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” Wiliama Szekspira, Warszawa 1969, s. 61–64.

[7] Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” Wiliama Szekspira, Warszawa 1969, s. 67.

Sprawdź się

Cytat do ćwiczeń:

” William Szekspir

Hamlet. Królewicz duński

Akt IV, scena 7

Laertes:

Tak więc straciłem najlepszego ojca;
Siostrę znajduję pchniętą w głąb rozpaczy.

[...]

Ależ przyjdzie chwila
Mej zemsty.

Król:

Możesz być o to spokojny

[...].

Wkrótce ci powiem coś więcej. Kochałem
Twojego ojca, kocham też i ciebie:
To ci powinno dać do zrozumienia!

[...]

— Chceszże

Posłuchać mojej rady, Laertesie?

Laertes:

I owszem, panie; pod warunkiem jednak,
Aby tej rady celem nie był pokój.

[...]

Król:

Był tu przed paru miesiącami pewien
Normandzki rycerz; [...]
ten był
Diabłem wcielonym; przyrastał do siodła
I tak cudownie zażywał rumaka,
Że koń i jeździec zdawali się w jednej
Formie ulani. Co bądź o tym kunszcie
Pomyśleć mogłem, wszystko niższym było
Od tego, czego ów zuch dokazywał.

Laertes:

Normandczyk, mówisz, panie?
[...]
Lamond! jak żyw tu stoję!

Król:

[...]
Ten tedy Lamond szeroko i długo
Rozwodził się nad tobą, Laertesie.
I tak wynosił twą biegłość i zręczność
W robieniu bronią, zwłaszcza też rapierem,
Że, wnosząc z jego opisu, ciekawy
Byłby to widok, gdyby ci kto sprostał.
[...]
Opowiadanie to wzbudziło taką
Zawiść w Hamlecie, że niczego odtąd
Nie pragnął, jeno twojego powrotu
I spróbowania się z tobą na ostrze.
Otóż więc...

Laertes:

Cóż więc, panie?

[...]

Król: Cóż chcesz przedsięwziąć, aby się okazać
Nie w słowach, ale w czynie dobrym synem?

Laertes:

Podciąć mu gardło na środku kościoła.

Król:

[...]

Hamlet przybywszy dowie się, żeś wrócił.

Głosić będziemy przed nim twoją zręczność

[...]

Wyjdź wtedy

I przyjm spotkanie się z nim, do którego

Znajdziesz sposobność. Jego lekkomyślność,

Niepodejrzliwość i szlachetność sprawią,

Że nie obejrzy kling, z łatwością zatem,

Chociażby trochę używszy podstępu,

Będiesz mógł wybrać rapier nie stępiony

I umiejętnym pchnięciem odwetować

śmierć ojca.

Laertes:

Zrobię tak i dla pewności

Nabalsamuję ostrze mego miecza.

Nabyłem od pewnego szarlatana

Taką maść, że gdy nóż w niej umaczany

Najmniej zdraśnie żyjącą istotę,
Nie ma pomiędzy najzbawienniejszymi
Ziołami środka, który by potrafił
Uchronić ją od śmierci.
[...]

Król:

[...]
Trzeba zatem,
Aby ten projekt miał w odwodzie drugi,
Który w potrzebie przyszedłby mu w pomoc.
[...]

Gdy was bój znuży, tak że się aż obu
Czuć da pragnienie [...]
Wtedy podadzą mu puchar, z którego
Jeden łyk, w razie gdyby jakim trafem
Uszedł twojego zatrutego ciosu,
Da nam skuteczny sukurs!

Źródło: William Szekspir, *Hamlet. Król Lewicz duński*, tłum. Józef Paszkowski, Warszawa 1986, s. 143–148.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Napisz, czego na temat Hamleta można dowiedzieć się z rozmowy między Królem a Laertesem (akt IV, sc. 7).

Ćwiczenie 5

Namawiając Laertesę do pojedynku, Król wykazuje, że zna jego charakter. Nazwij i opisz cechy Laertesę, które decydują o sposobie, w jaki Klaudiusz rozmawia z bratem Ofelii.

Ćwiczenie 6

W opracowaniach na temat charakterów postaci przedstawionych w *Hamlecie* przez Williama Szekspira podkreśla się, że Laertes jest impulsywny. Podaj co najmniej cztery synonimy określenia tej cechy charakteru Laertesę.

Ćwiczenie 7

Napisz krótki tekst, w którym wyjaśnisz, czego z rozmowy między Królem a Laertesem (akt IV, sc. 7) można dowiedzieć się na temat charakteru Klaudiusza.

Ćwiczenie 8

Przygotuj plan wystąpienia, w którym wyjaśnisz sposoby, jakich użył William Szekspir do scharakteryzowania postaci występujących w jego dramacie.

Praca domowa

Na podstawie lektury rozmowy Poloniusza z królem Klaudiuszem i królową Gertrudą napisz tekst, w którym wyjaśnisz, jakich sposobów charakteryzowania Poloniusza użył W. Szekspir oraz scharakteryzujesz tego bohatera dramatu.

” Wiliam Szekspir

Hamlet. Królewicz duński

(akt II, sc. 2)

POLONIUSZ

[...]

Chcę być treściwym. Cny wasz syn oszalał,
Oszalał, mówię; ściśle bowiem biorąc,
Szaleństwo czymże jest, jeśli nie stanem
Człowieka szalonego?

KRÓLOWA

Więcej treści

W mniej sztucznych frazach.

POLONIUSZ

Przysięgam, o pani,

Że się bynajmniej o sztukę nie silę.

Syn wasz oszalał, jest to prawda; prawda,

Że to nieszczęście, i nieszczęście wzajem,

Że to jest prawda. Otóż się skleiała

Dziwna figura jakaś retoryczna.

Bodaj to! Licho zabierz sztuczne frazy!

Stałem tedy na tym, że dostojny

Syn wasz sfiksował; dobrze; idzie teraz

O wyśledzenie przyczyn tej fiksacji,

Która, nie będąc fikcją, już tym samym

Nie może nie mieć przyczyn; to rzecz pewna;

W jaki zaś sposób pewna i o ile,

Rozważcie państwo sami.

Mam córkę; mam ją, ponieważ jest moja.

Ta tedy dziewczka, pomna obowiązku

I rozkazowi mojemu powolna,

Oddała mi ten świstek. Posłuchajcie

I konkludujcie państwo.

czyta

»Do niebiańskiego bóstwa mojej duszy, tysiącem wdzięków okraszanej Ofelii.« To niestosowne wyrażenie, trywialne wyrażenie. Okraszanej – nie jestże wyrażeniem trywialnym? Ale

idźmy dalej. *(czyta)* »Twojemu cudnie białemu łonu powierzam tych kilka wyrazów.«

KRÓLOWA

Czy to Hamlet do niej pisał?

POLONIUSZ

Cierpliwości, miłościwa pani; niczego nie zataję.

[...]

To mi posłuszna pokazała córka

I uszom moim odkryła zarazem,

Tak co do czasu, miejsca, jak sposobu,

Wszystkie zaloty jego.

KRÓL

Ale jakże

Ona przyjęła te jego zaloty?

POLONIUSZ

Cóż o mnie myślisz, mości królu?

KRÓL

Myślę,

Żeś waćpan prawy, honorowy człowiek.

POLONIUSZ

Takim starałem się zawsze okazać.

Cóż byś mógł sobie o mnie myśleć, panie,

Gdybym tę miłość tak namiętną widział

Był w jej zarodzie (a mówiąc nawiasem,

Dostrzegłem ją był pierwej, nim mi o niej
Doniosła moja córka); cóż by sobie
Królowa pani mogła o mnie myśleć,
Gdybym był wtedy spokojnie odegrał
Rolę koperty lub pugilaresu
Lub serce moje zrobił głuchoniemym
I gnuśnym okiem patrzył na tę miłość?
Cóż byście państwo mogli byli sobie
O mnie pomyśleć? Jam sprawy nie zaspiał
I wnet dziewczynie mojej powiedziałem:
»Hamlet jest księciem nad waścią sferę;
Nie będzie z tego nic.«
Dałem jej przy tym
Surowe upomnienia, aby odtąd
Nie przyjmowała ani jego wizyt,
Ani biletów, ani podarunków.
Tak-em uczynił; ona usłuchała,
A on, on, krótko mówiąc, zawiedziony
W swoich nadziejach, popadł najprzód w smutek,
Potem w bezsenność, potem w wstręt do jada,
Następnie w niemoc, następnie w gorączkę,
I tak stopniami aż w szaleństwo, które
Trawi go teraz z wielkim naszym żalem.
[...]
Czyż się zdarzyło kiedy, rad bym wiedzieć,
Aby tam, gdzie ja powiedziałem: tak jest,
W istocie było inaczej?

KRÓL

Nie pomnę.

POLONIUSZ

wskazuje na kark i głowę

Zdejmcie to z tego, jeżeli tak nie jest.
Skoro sposobność posłuży, wykryję.
Gdzie siedzi prawda, chociażby się skryła
W wnętrznościach ziemi.

KRÓL

Jakże byśmy mogli
Sprawdzić to?

POLONIUSZ

Wiecie państwo, że on czasem
Przez kilka godzin zwykł się w tej galerii
Przechadzać.

KRÓLOWA

W rzeczy samej zwykł to czynić.

POLONIUSZ

Taką więc porę upatrzywszy kiedy,
Wprowadzę tutaj moją córkę: wasze
Królewskie moście będą mogły wtedy
Ukryć się ze mną owdzie za obiciem
I być świadkami ich spotkania. Jeśli
On jej nie kocha i nie skutkiem tego
Utracił zmysły, to niech z szambelana
Zostanę prostym chłopem albo klechą.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Charakterystyka bohaterów *Hamleta* i motywy ich postępowania

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
- 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
- 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny,

szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

8) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

10) rozumie pojęcie parafrazy, parodii i tawestacji, wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;

13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.

Lektura obowiązkowa

13) William Szekspir, Hamlet;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- na podstawie analizy fragmentu dramatu *Hamlet* Williama Szekspira dokonasz charakterystyki postaci Laertesesa i Klaudiusza;
- wykaże, że rozmowa między królem Klaudiuszem a Laertesem służy m.in. charakterystyce obu bohaterów *Hamleta*;
- wyjaśni, jakich sposobów użył William Szekspir do scharakteryzowania bohaterów dramatu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- prezentacja multimedialna.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;

- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie w odpowiednim czasie przed zajęciami zapoznają się z dramatem Williama Szekspira *Hamlet*.
2. Nauczyciel prosi zainteresowane tematem osoby o przygotowanie filmu z różnymi wykonaniami fragmentów dramatu *Hamlet* zawierającymi odniesienia do postaci Laertes i Klaudiusza. Podpowiada uczniom, by pamiętali o interpretacjach w oryginalnej wersji językowej (np. Kennetha Branagha) czy wykonaniu Teresy Budzisz-Krzyżanowskiej ze Starego Teatru w Krakowie. Oczywiście najciekawsze będą propozycje samodzielnie wyszukane przez uczniów. Istotny będzie również ich montaż i ewentualny komentarz twórcy prezentacji. Nauczyciel zapowiada, że praca uczniów zostanie oceniona. Wszystkim uczniom poleca zapoznanie się z blokiem tekstowym lekcji: Charakterystyka bohaterów *Hamleta* i motywy ich postępowania.

Faza wprowadzająca:

1. Lekcja rozpoczyna się od obejrzenia i wysłuchania teatralnych (filmowych, radiowych) fragmentów *Hamleta* przygotowanych przez uczniów. Nauczyciel prosi następnie uczestników zajęć o krótką refleksję i odpowiedź na dwa wstępne pytania: Kim jest Hamlet? Kim są Laertes i Klaudiusz? Uczniowie dzielą się swoimi przemyśleniami, a jedna osoba notuje najcelniejsze odpowiedzi na tablicy. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel odtwarza audiobook i prosi uczniów, by podczas jego słuchania notowali najważniejsze informacje na temat pojawiających się tam bohaterów. Dopasowują osoby dramatu przedstawione w multimedium (rodzice Hamleta, Ofelia, Horacy) do jednej z trzech kategorii:
 - a) Postaci jednoznacznie pozytywne
 - b) Postaci jednoznacznie negatywne
 - c) Postaci mające cechy pozytywne i negatywne.
2. Uczniowie w parach na podstawie audiobooka wykazują, że słowa wypowiediane przez Hamleta pod adresem matki (akt I, sc. 2 oraz akt III, sc. 4) pośrednio charakteryzują też jego samego.
3. Ćwiczenia 4-7 z sekcji „Sprawdź się” uczniowie również wykonują w parach. Nauczyciel sprawdza odpowiedzi wybranych grup, a następnie poleca wykonanie ćw. 1, 2, 3 - uczniowie pracują indywidualnie, a następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.
Ćwiczenie 8 uczniowie mogą wykonać w domu.

Faza podsumowująca:

1. W podsumowaniu nauczyciel prosi uczniów o wyjaśnienie, jakich sposobów użył William Szekspir do scharakteryzowania bohaterów dramatu. Chętni uczniowie odpowiadają na pytanie. Na koniec jedna osoba podsumowuje wiadomości z lekcji.

Praca domowa:

1. Na podstawie lektury rozmowy Poloniusza z królem Klaudiuszem i królową Gertrudą napisz tekst, w którym wyjaśnisz, jakich sposobów charakteryzowania Poloniusza użył W. Szekspir oraz scharakteryzujesz tego bohatera dramatu.
Praca domowa z e-materiału.

Materiały pomocnicze:

- *Hamlet* Williama Szekspira w reż. Waldemara Modestowicza, słuchowisko radiowe.
- Stanisław Helsztyński, „*Hamlet*” *Wiliama Szekspira*, Warszawa 1969.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Audiobook”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.